

Matej Ocvirk

Županove zdrahe, tegobe in radosti

Župani Teharj, občinske volitve in njihovo delovanje od leta 1849 do razpada Avstro-Ogrske

OCVIRK Matej, prof. zgodovine in geografije.
Vrhe 13, 3221 Teharje

352 (497.4Teharje)"1849/1918"

ŽUPANOVE ZDRAHE, TEGOBE IN RADOSTI

Župani Teharj, občinske volitve in njihovo delovanje od leta 1849 do razpada Avstro-Ogrske

Teharska plemiška občina je bila eden zadnjih ostankov staroslovenske nižje upravne ureditve s posebnimi svoboščinami in nižjimi davki. Imela je status plemiške koseške občine (Das Edelhuthum Tüchern), ki se je obdržala celoten srednji vek do srede 19. stoletja. Za Teharčane pomeni končanje obdobja fevdalizma in upravne reforme avstrijskih vladarjev, med drugim tudi na področju občin, konec »plemenitosti«, posebnih pravic in drugih davčnih privilegijev. Teharje postanejo navadna podeželska občina na Štajerskem. Z razvojem industrializacije, nastankom prvih tovarn, zlasti Železarne Štore, se začne v zgodovini teharske občine novo poglavje. Tako se po letu 1875 pričinja boj na političnem področju, predvsem na občinskih volitvah in pri izbiranju župana med slovensko in nemško politično smerjo, ki jo je zastopalo vodstvo Železarne in pod katerega je prišlo tudi veliko teharskega prebivalstva, tako kmečkega, predvsem pa delavskega. Občinsko vodstvo sta si tako izmenjevala slovenska in nemškutarska stran, ki so jih zaznamovale tesne in napete volitve, medsebojna obtoževanja in tudi sporne odločitve županov na področju javne, prometne in druge občinske infrastrukture.

Ključne besede: teharska plemiška občina, avstrijska občinska reforma 1849, teharski župani, 1849-1918.

OCVIRK Matej, BA History, geography.
Vrhe 13, 3221 Teharje

352 (497.4Teharje)"1849/1918"

MAYOR'S CONFLICTS, TROUBLES AND JOYS

The Mayors of Teharje, Municipal Elections and Their Functioning from 1849 till the Disintegration of Austria-Hungary

The Teharje noble municipality was one of the last remains of the Old-Slovenian lower administrative regulation with special freedoms and lower taxes. It enjoyed the status of an old noble municipality (Das Edelhuthum Tüchern) that survived throughout the Middle Ages till the mid-19th century. For the Teharje people, it marked the end of feudalism and the administrative reforms of Austrian rulers, including the area of municipalities, the end of "nobility", special rights and other tax privileges. Teharje became an ordinary rural municipality in Styria. Industrialization and the first factories, in particular the Štore steelworks, marked the beginning of a new chapter in the history of the Teharje municipality. After 1875, a political struggle erupted, in particular at municipal elections and involving the choice between the pro-Slovenian and pro-German political camps. The struggle also divided the Steelworks management and had an impact on a large part of the Teharje population, both farmers and workers. The two sides took turns in running the city administration. The main topics that characterized the functioning of mayors and election campaigns included their disputable decisions in the field of public transport and other municipal infrastructure.

Key words: Teharje noble municipality, Austrian municipal reform in 1849, mayors of Teharje, 1849-1918.

Uvod

Županska funkcija je nekdanj pomenila častno in odgovorno funkcijo, župani pa so veljali za poštene, odgovorne in spoštovane ljudi. Kot navaja Josip Gruden, je bila županska oblast že od nekdanj med Slovenci priljubljena in se je ohranila še iz karantanskih časov preko celotnega srednjega veka še v 16. in 17. stoletje. Župani so bili večkrat hkrati tudi sodniki, ki so bili prosto voljeni ali pooblašteni od gospode ali plemstva. Sodbe so izvrševali in razsojali v sporih s pomočjo prisednikov, zapriseženih mož pod lipo ali pred cerkvijo, ki so bile javnega značaja in se jih je lahko udeleževalo vso krajevno prebivalstvo.¹ Naloge in pristojnosti današnjih županov se od nekdanjih nalog županov v obdobju avstrijske monarhije niso bistveno spremenile. Danes so župani na čelu nižjih upravnih enot, ki so temelj lokalne samouprave. Občinski predstojniki opravljajo različne naloge, od predstavniške naloge, funkcije zakonitega zastopanja občine do usklajevanja in nadzora dela odborov ter komisij občin. Župani posamezne občine so voljeni na podlagi splošne in enake volilne pravice s tajnim glasovanjem.² Na današnje slovenske župane pogosto »leti jo« obtožbe o zlorabi položaja, prirejanju javnih razpisov, korupciji, bogatenju na račun davkoplačevalcev in neizpolnjenih volilnih obljubah. Nič drugače ni bilo v preteklosti. Prav tako so letele na župane različne obtožbe in izbruhi nezadovoljstva, da občino vodijo avtokratsko, nepotrebno trošijo občinski denar in sledijo le lastnim interesom ...

Sodniška palica iz srebra teharskih plemičev.
17. stoletje (Pokrajinski muzej Celje)

Upravne in občinske reforme

Nov sistem občin je bil zastavljen in zasnovan kot avstrijski upravni sistem, ki je dopolnil centraliziran birokratski aparat in naj bi ublažil ali delno odpravil razlike med centraliziranim vrhom države in posameznimi gospodarskimi, kulturnimi in nacionalnimi odnosi v posameznih delih monarhije.³ Prvi avstrijski občinski zakon, ki je urejal volilno pravico v občinah, je bil začasno izdan s cesarskih patentom 17. marca 1849. Z njegovimi določbami so se vršile prve občinske volitve

v avstrijskih deželah po razpadu fevdalizma in revolucionarnem letu 1848. V začetku ustavnega obdobja je izšel nov občinski volilni red 5. marca 1862, s katerim so dobile posamezne dežele svoje občinske rede in volilno ureditev. Za Štajersko deželo, kamor je spadala tudi teharska občina, je bil izdan volilni red 2. maja 1864.⁴

Tako so imele občine zagotovljeno samoupravo pri notranjih zadevah občine, pri postavitvi občinskih organov, pri upravljanju in načrtovanju občinskega premoženja, izvajanju policijskega nadzora in skrbi za varnost oseb ter lastnine.⁵ Občina je imela naslednje naloge: skrbela za reže in dobrodelne ustanove, za požarno varnost, za javno moralo, skrbela za ureditev, vzdrževanje in financiranje ljudskih šol pod občinskim patronatom, izdajala gradbena dovoljenja, nadzirala zidanje in upoštevanje stavbenega reda, vzdrževala občinske ceste, mostove in poti, za združevanje občanov, za prodajo zdrave hrane in nadzirala sejme, trge, mere in uteži, svobodno gospodarila s premoženjem, skrbela za čistočo in javna kopališča.⁶ Volitve župana in občinskih odbornikov so bile običajno oznanjene 14 dni prej, takrat so določili tudi dan in uro volitev posameznih volilnih razredov. Volilna komisija je bila sestavljena navadno iz župana, občinskega svetnika in še štirih občanov, ki jih je izbral župan.⁷ Župana so izvolili občinski odborniki, voliti ga je moralo vsaj $\frac{3}{4}$ odbornikov in izvoljen župan je moral dobiti več kot polovico glasov. Odborniki so volili župana z volilnimi lističi iz svojih vrst, kasneje pa še svetovalce župana, od katerih sta morala biti najmanj dva. Število občinskih odbornikov se je gibalo med 12 in 30, odvisno od velikosti in števila prebivalcev občine. Mandat župana je trajal 3 leta, vendar se je lahko neomejeno ponovil.⁸

Teharska občina

Nova teharska občina je ob nastanku merila 2751 oralov, 945 kvadratnih sežnjev in je štela 932 prebivalcev. Novo občino so sestavljale naslednje katastrske občine: Teharje, Bukovžlak in Kresnike. Teharska katastrska občina je obsegala naselja: Teharje, Čret, Osenica in

⁴ Melik, *Volitve na Slovenskem*, str. 115.

⁵ Hernja Masten in Majerič, *Prvi med enakimi*, str. 58.

⁶ Kregar, *Upravni razvoj Celja 1848-1918*, str. 15.

⁷ Hernja Masten in Majerič, *Prvi med enakimi*, str. 59.

⁸ Kregar, *Upravni razvoj Celja 1848-1918*, str. 9.

¹ Gruden, *Slovenski župani preteklosti*, str. 22.

² Juvan Gotovac, *Naloge župana*, str. 8.

³ Kregar, *Upravni razvoj Celja 1848-1918*, str. 6.

Zvodno, bukovžlaška naselja Bukovžlak, Slance in Vrhe; katastrska občina Kresnike pa naselja: Štore, Lipa, Kresnike in Pečovje. Posebna državna komisija ji je priznala 10.042 goldinarjev in 15 kron odškodnine za odpadle fevdalne dediščine.⁹ Po novi občinski reformi je teharska občina spadala pod sodni in davčni okraj Celje.¹⁰

Zadnji župan teharske plemiške občine je bil Mihael Gorišek, tajnik pa Moric Sajovic,¹¹ poznejši celjski notar. Gorišek je moral kot zadnji teharski sodnik izročiti vse pravne akte, knjige z urbarji, pisma, različne listine, med drugim tudi tiste, ki so potrjevale pravice in svobodščine teharskim svobodnjakom, celjskemu okrajnemu sodišču. Prav tako je izročil zemljiške in zapuščinske obravnave na osnovi sestavljenega zapisnika. Mihaela Goriška so postavili tudi za začasnega prvega občinskega predstojnika v novoustanovljeni teharski občini. Začasni občinski predstojnik je bil odgovoren za predajo, vzpostavitev novega občinskega reda do prvih volitev in samo izvedbo le teh. Ob tem je imel posebna določila za dogovor o treh živinskih in letnih sejmih, pri čem je teharska občina plačevala za nova zemljišča.¹²

Franc Ostrožnik

Franc Ostrožnik (1794-1876), p.d. Turk, je bil gostilničar, lastnik mlina Mlinarjevega Janeza in posestnik v Čretu na posestvu sedanje Pišekove kmetije. Teharski občini je županoval 10 let, med letoma 1850 in 1860. Po razpustitvi teharske plemiške občine je bil izvoljen za župana 31. avgusta 1850.¹³ Kasneje ga je politična oblast potrdila za občinskega predstavnika zaradi spremenjenih državnih odredb, ki so začasno ukinile volitve županov in javnost občinskih sej leta 1854. Z uvedbo ustavnega sistema in sprejetju oktobrske diplome leta 1860 so se volitve županov ponovno uvedle.¹⁴ Za svojega tajnika in pravnega pomočnika je obdržal starega tajnika Morica Sajovica. Na mesto občinskega svetovalca pa sta bila izbrana lastnik dvorca Bežigrad, Maks Schmid in pivovar ter zemljiški posestnik Janez Antauer.¹⁵ Ostali občinski odborniki so bili zemljiški posestniki Mihael Gorišek, Mihael Vizjak, Jernej Štor, Jožef Zupanc, Štefan Stante, Franc Pospah, gostilničar

Andrej Ostrožnik, trgovec Andrej Wogg in učitelj Anton Salmhofer. Kot namestniki odbornikov so bili izvoljeni vsi kmečki posestniki: Jožef Štor, Jernej Žohar, Martin Resnik, Jurij Legvart, Gašper Zupanc in Jurij Stepišnik.¹⁶

Ostrožnik je med drugim kandidiral tudi na volitvah za frankfurtski parlament. 26. aprila 1848 na velikonočno sredo je bil izvoljen v nemški parlament na območju celjskega okraja, kjer naj bi zastopal slovensko politično stran in si prizadeval za uveljavljanje slovenskih pravic.¹⁷ 2. junija 1848 pa so potekale še volitve v začasni deželni zbor Štajerske. Iz celjskega kmečkega okraja je bil izvoljen prav tako Franc Ostrožnik skupaj z Jožefom Pečnakom in Mihaelom Goriškom.¹⁸

Svoj čas županovanja je začel s popisom za razbremenitev zemljišč, aktivov in raznolikih listin. O dohodkih teharske plemiščine ni bilo nobenih natančnih računov, prav tako se niso beležili davki v pridelkih. Iz tega je imela teharska gosposčina najslabšo bilanco o dohodkih, zato je tudi dobila majhno odškodnino za odpravljene zemljiške davke v višini 10.042 gld in 15 kron. Teharsko župnišče je dobilo odškodnino na desetini, in sicer 15.059 gld in 55 kron. Tako so teharski posestniki in svobodnjaki za svojo davčno svobodo in privilegij drago plačali. Predvidevalo se je, ob upoštevanju, če bi teharska gosposčina natančno vodila davčne obveznosti in število hišnih podložnikov, bi dobila najmanj 60.000 gld odškodnine. Sodni izvrševalec Kristovič je izročil teharskemu županu Francu Ostrožniku akte o odškodnini v zvezi za odpravo teharske plemiščine. Teharski županski odbor je imel možnost pritožbe na dano odškodnino v 14 dneh pri visokem ministrstvu cesarske krone za notranje zadeve, vendar se ni pritožil. Tako Teharčani tudi dolgo niso zvedeli o odškodnini, pa tudi brigali se niso veliko za upravne in druge občinske zadeve. Po drugi strani pa se je župan sam lotil reševanja zemljiško-pravdnih zadev brez posvetovanja in pomoči drugih občinskih odbornikov.¹⁹ Župan Ostrožnik je nevede, ko se je sam lotil reševanja finančnih, zemljiških in drugih pravnih občinskih zadev, ki so ostale odprte, veliko let kasneje povzročil številne nejasnosti, spore in druge odprte zadeve med teharsko vaško sosesko in občinskih vodstvom ter tudi omogočil prilaščanje in prepisovanje različnih zemljišč, posesti in gmajn, ki so bile nekdanje last teharske gosposčine. Prav tako je zamolčal in ni niti objavil javno ali v kakem drugem občinskem dokumentu, da je novoustanovljena teharska občina dobila denarno odškodnino za odpravo teharske plemiščine. Tako Teharčani sploh niso bili obveščeni, na

⁹ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, I. del, str. 98.

¹⁰ Kregar, *Upravni razvoj Celja 1848-1918*, str. 15.

¹¹ Moric (Matija) Sajovic umrl 1888, nem. Moritz Sajowitz je bil notar in justiciar. Po imenovanju na mesto celjskega notara je prestopil na nemškotarsko stran in začel zastopati nemške interese. Prav tako je bil občinski odbornik mesta Celje 1870-1873, 1876-1888 v času župana dr. Josefa Neckermanna, kjer je prevladovala trda nemška nacionalistična politika do Slovencev (Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, I. del, str. 18, 26).

¹² Pečnak, *Teharska kronika*, str. 63.

¹³ Iz *Teharjev. Slovenski gospodar*, 10. 8. 1876, str. 2.

¹⁴ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, str. 21.

¹⁵ Pečnak, *Teharska kronika*, str. 66.

¹⁶ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, str. 98.

¹⁷ *Celska kronika*, str. 205-206.

¹⁸ *Celska kronika*, str. 207.

¹⁹ Pečnak, *Teharska kronika*, str. 65-66.

kakšnem način je bila ukinjena stara teharska plemščina in kakšno zapuščino je dobila.²⁰

Župan Ostrožnik je načeloval občini z varčno, skrbno in premišljeno politiko, brez večje porabe denarja in investicij v občinsko infrastrukturo. Privarčeval je pre-sežke denarja v višini čez 10.000 gld.²¹ Najbolj dosledno in skrbno je izvrševal župansko nalogo na področju reda in miru, kjer je kar sam opravljal funkcijo občinskega stražnika in tako pogosto hodil na straže in nočne obhode. Tako je v času njegovega županovanja upadlo število ponočnih ropov in hujših zločinov, kriminala skoraj ni bilo. Slovenski gospodar je župana Ostrožnika označil z močnimi in pozitivnimi značajskimi lastnostmi, kot so poštenost, odkritost, delavnost, dobrosrčnost, varčnost in skromnost. Starši so ga zgodaj poslali v šolo v Celje in kasneje na Koroško. Tako se je tekoče in pravilno naučil govoriti nemško. Bil je tudi gostilničar, njegova krčma se je imenovala gostilna pri Turku, ki je bila znana po dobri kapljici in poštenju. Gostilna je bila znana daleč naokoli in odlikovalo jo je, da se v njej niso zbirali potepuhi, pretepači in sleparji. Časopisje o njem še poroča, da je kot gostilničar gledal na red, bil skrben in krščanskega duha tako pri družini, delu, kot pri gostih, ter povzema njegov življenjski moto: »Le ponižni bodimo.«²²

V tem času so se v teharski občini začeli graditi prvi industrijski obrati, ki so kasneje pomembno vplivati ne samo na gospodarski razvoj, ampak tudi na politične odločitve ter tudi na samo sestavo občinskega sveta teharske občine. Leta 1850 se je začel razvoj železarne in jeklarne, ki jo je začel graditi lastnik rudniške posesti B. Andrieu skupaj s Pavlom pl. Putzerjem na mestu prejšnje kovačnice na vodni pogon ter ob ugodni prometni legi Južne železnice. Že v naslednjem letu sta bili tako zgrajeni pudlarna in jeklarna ter je tako stekel industrijski način izdelave železa.²³ Franc Ostrožnik je tudi podpisal dovoljenje za ustanovitev novega topilniškega poslopja v bližini skladiščne zgradbe in dovoljenje za graditev stanovanjske zgradbe za delavce, ki jih je direkcija tovarne vložila na občinski urad Teharje 8. in 17. avgusta 1855. Prav tako je podpisal gradbeno dovoljenje za novo valjarno in s tem razširitev same železarne, ki jo je izdal tudi okrajni urad v Celju.²⁴

Jakob Žohar

Jakob Žohar, kmečki posestnik s Teharij, je na županski funkciji nasledil Franca Ostrožnika leta 1860

in bil dvakrat izvoljen na ta položaj. Županoval je dva mandata med letoma 1860 in 1867. V času županovanja Žoharja je teharska občina dobila koncesijo še za dva dnevna sejma dne 1. aprila 1860. Za odobritev sejma je morala občina poravnati znesek 63 goldinarjev privilegijske takse. Tako so se dovoljeni sejmi izvajali 21. januarja, 22. februarja, v marcu na dan po Marijinem oznanjenju, 12. maja, 26. julija in 19. decembra.²⁵

Župan Žohar je nadaljeval župansko politiko predhodnika, ki je prav tako temeljila na skrbnem gospodarjenju in varčevanju denarja. Svoje nasledniku je zapustil 25.914 gld. in 67 kron viška denarja. 1. maja 1863 je teharska občina dobila izplačano odškodnino za odpravo plemiške občine. Žohar je storil enako napako kot predhodni župan, ki prav tako Teharčanov ni obvestil o odškodnini. Za pridobljeni denar pa je izjavil, da ima občina srečo in je dobila denar v gotovini.²⁶

7. septembra 1864 so potekale nove volitve občinskih odbornikov in teharskega župana. Ob peti ure popoldne je bil Žohar ponovno soglasno izvoljen župan in ob tem dogodku so proslavili tudi teharski občinski odborniki. Pri volitvah župana je prisostvoval kot cesarski komisar okrajni predstojnik Lichtenegger. Po koncu občinskih volitev je sledila še vesela malica v občinski hiši, župana in nove občinske odbornike je pozdravil v nagovoru Miha Vizjak, ki je bil tudi občinski odbornik. Sledilo je vsesplošno veselje, ki ga je popestrilo grmeče streljanje iz možnarjev, ki so jih drugače uporabljali za obrambo proti toči. Teharski mlinar in pesnik Anton Grabič je novemu županu zapel pesem, ki je izražala radost in veselje nad novim županom ter obenem županovo funkcijo:²⁷

»Dost'krat, res,
Grenek je pelinovec vmes,
Vsak'mu st'riti prav po volji,
Se zameriti nikoli:
Takega ni na svet' ni b'lo-
Ga ne bo!«

Župan Žohar je bil naklonjen izobraževanju in razvoju različnih izobraževalnih zavodov ter tečajev. Na njegovo pobudo je dozorela ideja o gradnji nove teharske šole, vendar pa je do njene gradnje prišlo šele kasneje. Tako je Žohar 15. septembra 1865 imenoval prvi šolski krajevni odbor, ki so ga sestavljali naslednji člani: načelnik Anton Krajnc, Martin Žohar, Martin Stojan, Miha Vizjak iz Pečovja in Andrej Gajšek. Župan je imel

²⁰ Pečnak, *Lokal-Chronik der Edlinge Tüchern*, str. 37-38.

²¹ *Teharski plemiči. Domovina*, 7, 5. 11. 1897, št. 45, str. 3.

²² *Iz Teharjev. Slovenski gospodar*, 10. 8. 1876, let. 10, št. 33, str. 1-2.

²³ *Razvoj železarne Štore*, str. 9.

²⁴ Hertiš, *Rudarstvo in železarstvo v Štorah*, str. 31.

²⁵ *Zdovc, Sejmi na Celjskem*, str. 43.

²⁶ *Teharski plemiči. Domovina*, 7, 5. 11. 1897, št. 45, str. 3.

²⁷ Sitar Balant, *Iz Teharja na Štajerskem. Kmetijske in rokodelske novice*, 24. 9. 1864, let. 22, št. 39, str. 2.

v svoji pristojnosti preko šolskega sveta tudi imenovanje učiteljev. Po smrti učitelja Antona Salmhoferja so za novega učitelja določili Gašperja Vrečerja.²⁸

Žohar je namenil skrb tudi razvoju novih kmetijskih panog, predvsem sadjarstva in sviloprejstva. Spodbujal je izobraževalne tečaje, posebno skrb pa je namenjal tudi mladim kmetovalcem in dal predlog, da bi se nadobudni in vneti kmetovalci tudi nagradili. Tako je s pomočjo teharskega občinskega odbora pripravil prvo podelitev nagrad in posebnih priznanj na področju sadjarstva, za njegov razvoj in napredek ter za cepljenje dreves po sklepu občinskega odbora 7. marca, ki je potekalo 24. septembra 1864. Nagrade za prispevek pri razvoju sadjarstva so dobili posestnik Janez Gorišek, sviloprejski učenec Vizjak v Gradcu in sin znanega sadjarja Mihaela Vizjaka, teharski posestnik Miha Žoher, Janez Štante, sin kasnejšega teharskega župana Štefana Štanteta, za cepitev sadja zraven šolskih učilnic in posestnik s Teharj Juri Gaber. Podelitev nagrad ni odmevala samo v teharski občini, ampak tudi v sosednjih in širših štajerskih občinah. Samo podelitev nagrad so smatrali za zelo dobro in smiselno, predlog so dali za zgled, da bi se izvajal po vseh občinah za spodbudo, napredek in gospodarski razvoj. Samo tekmovanje in podeljevanje nagrad je potekalo tudi v naslednjih letih.²⁹

Drugi Ostrožnik na županskem stolčku

Andrej Ostrožnik (?- 9. 2. 1897), teharski posestnik in gostilničar, ki ni bil v ožjem sorodu s Francem Ostrožnikom (oba zagotovo izhajata iz iste teharske rodbine), je začel županovati leta 1867. Teharska občina je pod njegovim vodstvom ostala narodno usmerjena do leta 1871 in je delovala v skladu s politiko slovenskih narodnjakov. Tako se je občina leta 1868 na pobudo župana Ostrožnika pridružila slovenskim poslancem v štajerskem deželnem zboru pri interpelaciji vlade 19. septembra z namenom, da se uvede narodna enakopravnost napram Nemcem, za slovenski jezik v šole, sodišča in urade ter združitev Slovencev v Zedinjeno Slovenijo kot narodno celoto.³⁰ K pozivu slovenskih rodoljubov in narodnjakov, ki so pripravljali ustavni shod v Celju, so pristopili tudi teharski narodni možje in teharski župan. Na pobudo Andreja Ostrožnika so podpisali resolucijo tudi ostali občinski odborniki. K resoluciji so pristopili naslednji: nekdanji župan Franc Ostrožnik, občinski odborniki Matija Dolinšek, Tone Koštomaj, Martin Stojan, Tone Gajšek, Jurij Mravljak, Jernej Štor, Valentin Kovač

(kasneje prešel na nemško stran), občinski tajnik Jože Centnar in učitelj Gašper Vrečar.³¹ Župan Ostrožnik je tako večkrat podpisal v imenu občine peticije slovenskih poslancev v deželnem zboru za slovensko šolstvo, urade in enakopravnost slovenščine nemškemu jeziku na sodiščih.³² Andrej Ostrožnik je bil tudi eden od teharskih kandidatov na listi slovenskih narodnjakov v okrajne zastope na deželnozborskih volitvah leta 1870.³³

Andrej Ostrožnik in ostali občinski odborniki so bili večinoma kmečkega porekla in niso imeli ustreznega znanja, izkušenj pri financah in vodenju občinskega proračuna. Zato se je teharski župan po pomoč obrnil na vodstvo štorovske železarne in določil Avgusta Freya za občinskega svetovalca. Frey³⁴ je bil po rodu Nemec, politično nemškega prepričanja, ki ni znal in bolj slabo razumel slovensko. Tako so začele tudi občinske seje potekati deloma v nemščini. Sklepi teharske občine in zapisniki občinski sej so se zapisovali v nemškem jeziku. Velik problem je predstavljalo tudi neznanje in razumevanje nemškega jezika.³⁵

Teharska občinska uprava se je lotila tudi prvega večjega gradbenega projekta po uvedbi novega sistema občin. Tako je občina do leta 1864 poravnala stroške za šolo. Avstrijska država je 25. maja 1868 sprejela nov državni šolski zakon, teharska šola je bila podržavljena in je postala enorazrednica z 8-letno šolsko obveznostjo. Leta 1868 je bil določen tudi nov šolski krajevni odbor, ki so ga sestavljali načelnik Josip Gajšek, ravnatelj železarne Avgust Frey, Sebastjan Gajšek, Miha Vizjak in Andrej Plank. Sprejeli so sklep, da bodo zgradili novo šolsko stavbo in sklep realizirali leta 1869.³⁶ Teharska občina se je odločila, da bo opustila staro šolo poleg župne cerkve in zgradila novo v samem centru vasi Teharje poleg Štefanove cerkve.³⁷ Gradnja nove šole je povzročila spor zaradi lokacije. Pri sami gradnji šole se je pokazala neodločnost, omahljivost in slabo znanje Andreja Ostrožnika, ki je ves projekt gradnje šole prepustil Freyu. Frey je na lastno pest določil novo lokacijo šole, ki jo je določil v središču vasi med dvema okrajnima in eno privatno cesto. To je pa je vzbudilo oster odpor Teharčanov, ki so protestirali proti temu

³¹ Slovenski narod, 2, 6. 8. 1869, št. 91, str. 4.

³² Telegram. Slovenski narod, 29.9. 1868, št. 76, str. 1.

³³ Slovenski narod, 3, 16. 6. 1870, št. 69, str. 2.

³⁴ Karel Avgust Frey je bil direktor štorovske železarne, ki se prvič omenja v Štorah leta 1856 ob požaru na Pečovju, ko je pomagal gasiti z 200 delavci štorovske tovarne. Na železarskem področju je imel tudi patent za iznajdbo litega železa poljubne trdote in odlične kakovosti iz kovaškega železa, ki ga je dobil junija 1860 (Orožen, Zgodovina Celja, II. del, str. 129, 130).

³⁵ Orožen, Zgodovina Celja, II. del, str. 98.

³⁶ SI_ZAC/0887 Osnovna šola Teharje, 2. fasc., Domožnanstvo Teharje.

³⁷ Pečnak, Teharska kronika, str. 69.

²⁸ SI_ZAC/0887 Osnovna šola Teharje, 2. fasc., Domožnanstvo Teharje.

²⁹ Iz Teharja na Štajerskem. Kmetijske in rokodelske novice, 22, 24.9. 1864, št. 39, str. 321.

³⁰ Štajersko. Kmetijske in rokodelske novice, 26, 10. 10. 1868, št. 41, str. 337-338.

predlogu.³⁸ Po razsodbi sodišča je bil uspešen Frey, iz sodišča je prišel kot politični zmagovalec in tako je bila nova šola sezidana leta 1869 proti volji vaščanov. Teharčani so gradbeni primer gradnje nove šole ostro zamerili županu Ostrožniku in mu očitali, da postaja slamnati mož nemško usmerjenega Freya in da ni opravil nadzora pri sami gradnji šole. To je pokazala tudi finančna bilanca in pregled denarnega stanja občine, saj je Ostrožnik zapustil svojemu nasledniku le 10.542 goldinarjev in 83 kron. Od predhodnega župana Žoharja je prevzel 25.914 goldinarjev in 67 kron. Eden od očitkov je bil tudi, da je proti koncu svojega mandata povzročil krajo občinskega denarja in izčrpavanje občinske blagajne.³⁹

Štefan Štante

Štefan Štante (24.12. 1819 – 27.6. 1906) je začel županovati leta 1874 in je bil na čelu teharske občine dva mandata, torej do leta 1880. Prvič je bil izvoljen leta 1874, drugič pa 1877. V času njegovega županovanja se je občinska blagajna čisto spraznila in je zašla v dolgove predvsem zaradi trošenja. Tako je ob svojem odstopu leta 1880 zapustil za 2.469 goldinarjev primanjkljaja. Največji izdatki so predstavljali popravilo teharske šole (čez 900 gld), nov Tratenški most (900 gld) in popravilo župnišča (600 gld). V tem času je šla železarna v Štorah v stečaj pod vodstvom občinskega svetovalca Freya in nekaj časa ni obratovala. Tako se je v občinsko blagajno steklo manj davkov.⁴⁰ V tem času se je nemški vpliv in moč nemške stranke še okrepil in razširil na teharsko občino. Eden očitkov teharskemu županu, predvsem s strani slovensko usmerjenih narodnjakov, je bil, da preveč zastopa nemško liberalno strujo. Ob tem je slovenski gospodar opozoril, da črpa svoje znanje in modrosti iz nemških časopisov, predvsem iz celjskega Cillier Zeitungu.⁴¹

V času njegova županovanja so izginili tudi računi za izgradnjo nove teharske šole in njeno obnovo.⁴² Na račun župana Štanteta so sledile tudi številne obtožbe glede županovanja, češ da to funkcijo zanemarja in jo opravlja nevestno. To se je pokazalo pri požaru v naselju Lipa, ko je ogenj izbruhnil na pustno soboto leta 1876. V požaru so pogorela gospodarska poslopja, razen hiše posestnika Martina Mravljaka. Teharski župan ni pustil peljati gasilske brizgalk na pogorišče. To je odsvetoval in izjavil, češ da se ne splača. Kasneje je zagorelo še na dveh poslopih z živežem. Zaradi neodgovornosti je bil kaznovan z denarno kaznijo s strani sodišča. Drugi oči-

tek je bil na delovanje v občinski upravi. Da je nevesten, se je pokazalo, ko že pol leta ni sklical občinske seje. Prav tako svojo župansko delo ni gradil na dialogu in dobrih medsosedske odnosih ter je povzročil številne razprtije med učitelji, občinsko upravo, krajani in samo duhovščino.⁴³ Tako je župan Štante posredoval v šoli, ko je teharski katehet pridržal nekaj učencev v šoli, da bi se učili, med drugim njegovo hčerko. Zaprte učenke je spustil domov, kaplana pa opozarjal, da nima pravice zapirati učencev po pouku. Pred učenci je Štante kateheta ozmerjal, vreščal nanj, po vrhu pa je še grozil s pestmi in tolkel po šolskem inventarju.⁴⁴ Na koncu je še povzročil razprtije v teharski cerkvi. Po nasvetu občinskega svetovalca je ustavil plačilo organistu, ukinil orgljanje ob cerkvenih praznikih in še nekaj drugih plačil. Teharski občani so trdili, da je to povzročil iz maščevanja in razloga, ker ne hodi v cerkev in se ne udeležuje cerkvenih praznikov na Teharjih.⁴⁵

Valentin Kovač

Valentin Kovač (7. 2. 1836 – 5. 2. 1913), posestnik iz Lipe (danes Štore), je županoval med letoma 1880 in 1895. Za župana je bil izvoljen kar petkrat, prvič 26. februarja 1880, nato marca 1883, 22. marca 1886, marca 1889 in 29. marca 1892. Županoval je s pomočjo občinske sluge Zupanca, direktorja železarne Jelleka, ki je opravljal funkcijo občinskega svetovalca, tovarniškega uradnika Zepla, ki je vodil volilno propagando za nemško stran in občinskega tajnika Ludovika Peera.⁴⁶ Več let je županoval s pomočjo domiselne in aktivne volilne kampanje, ko so njegovi volilni agitatorji hodili od hiše do hiše in pridobivali glasove. Veliko vlogo je odigrala tudi boljša nemška propaganda in kampanja, z več finančnimi sredstvi s strani nemških uradnikov ter nemškega vodstva štorovske železarne.⁴⁷ Drug vzrok za zmagovalstvo nemške stranke pa je bila slaba volilna udeležba, naveličanost in apatičnost teharskih narodnih volivcev, pa tudi organizirana volilna udeležba štorovskih delavcev, ki so prišli voliti tudi zaradi groženj z izgubo službe.⁴⁸ Slovenski gospodar je Kovačevo županovanje in volilno kampanjo označeval na šaljiv in ironičen način: »Imamo velikega kovača, le-ta ima kladivo in klešče, a ne nakovala, tudi mu ni znano kovaško delo, kar je kovačevo po domače.« Kampanje za volitve

³⁸ Bukošek, *Osnovna šola Teharje*, str. 149.

³⁹ Pečnak, *Teharska kronika* str. 70-71.

⁴⁰ Pečnak, *Teharska kronika*, str. 73.

⁴¹ *Iz celjske okolice. Slovenski gospodar*, 12, 25. 4. 1878, št. 17, str. 135-136.

⁴² Pečnak, *Teharska kronika*, str. 74.

⁴³ *Od Voglajne. Slovenski gospodar*, 10, 16. 3. 1876, št. 12, str. 119.

⁴⁴ *Slovenski narod*, 10. 8. 1876, št. 33, str. 2.

⁴⁵ *Iz celjske okolice. Slovenski gospodar*, 10, 4. 5. 1876, št. 19, str. 183.

⁴⁶ *Od Voglajne. Slovenski narod*, 16, 15. 3. 1883, št. 61, str. 3.

⁴⁷ *Iz Teharja. Slovenski gospodar*, 14, 4. 3. 1880, št. 10, str. 76-77.

⁴⁸ *Iz Teharjev. Občinske volitve. Domovina*, 2, 16. 4. 1892, št. 8, str. 86.

se je lotil na svojevrsten način, hodil je od hiše do hiše in obljubljal posestnikom manjše davke.⁴⁹

Kovač je pustil v teharski zgodovini velik pečat, tako po pozitivni kot negativni plati. V času njegovega županovanja je občina postala trdno zasidrana v nemških rokah in je še močeneje padla pod vpliv železarniškega vodstva. Dejansko prvi občinski mož je bil tovarniški ravnatelj Karel Jellek, ki ni govoril slovensko in je odločal tudi o vseh pomembnih odločitvah in smernicah občine. Tako se je teharska občina pod vodstvom štorovskega direktorja lotila vrste novih gradbenih projektov in izgradnje druge občinske infrastrukture. Gradili so novo pokopališče na območju vzhodno od vasi Teharje, kjer se svet začne vzpenjati pod sveto Ano. Staro se je do leta 1885 nahajalo okoli cerkve svetega Martina.⁵⁰ Zgradili so tudi novo mrliško vežico, prostor za sejmišče v Slancah, stavbišče za izolirnico v primeru izbruha nalezljivih bolezni (»kolera špital«), razširili in zgradili nova javna stranišča pri šoli, nove prometne poti in mostove ter prvič javno naznanili idejo za izgradnjo nove ali pa obnovo stare cerkve sv. Martina, ki je postala premajhna. Nemško usmerjeno občinsko vodstvo je hotelo tudi uvesti nemške oddelke in nemški učni jezik na teharski osnovni šoli. Po spodletem poskusu je bila s pomočjo nemške organizacije Schulverein zgrajena privatna nemška šola v Štorah, ki je bila predana svojemu namenu v šolskem letu 1892/93.⁵¹ Kovač je kot župan zastopal nemško liberalno politiko v tesnem sodelovanju z vodstvom štorovske železarne. Nemški pristaši so ga označevali kot dostojnega, nemškega prijatelja, za katerega je bilo značilno, da je delal učinkovito, s prizadevnostjo in povsem pridobil nemški karakter.⁵²

Župan Kovač pa je s pomočjo nekaterih občinskih odbornikov sprejel tudi vrsto sklepov, ki so bili v nasprotju z delovanjem same občine in njenih prebivalcev. Tako je bil na občinski seji 13. julija 1893 sprejet sklep, da občina ne potrebuje javne poti mimo železarne proti Teharjam. Javno pot so razglasili za zasebno in jo predali v namen štorovski železarni.⁵³ Proti sklepu se je

pritožilo tudi celjsko okrajno glavarstvo in na občinski seji 23. septembra 1893 je moral teharski župan razveljaviti občinski sklep na podlagi številnih pritožb in na poziv okrajnega glavarstva ter razglasil ponovno prometno pot za javno.⁵⁴ Kovač in občinski sluga Zupanc sta dosegla na sodišču v Celju, da se je osrednji prostor vaškega naselja Teharje imenovan Ledina prepisal na vso teharsko občino. V resnici je bila last soseske Teharje, torej same vasi. Kovač je prav tako dosegel vpis v lastništvo občine za območje gozda nad cesto med Pišekovo domačijo in Turkovim mlinom v Čretu. Ta gozd je ostal last občine, tako da ga ni bilo mogoče dobiti nazaj v last teharske soseske.⁵⁵

Teharski župan Valentin Kovač (1836-1913).
Županoval med 1880 in 1895.

Gradnja novih objektov in druge občinske infrastrukture s prevelikimi stroški in s slabšo kakovostjo ter sprejemanje nekaterih občinskih sklepov župana Kovača na lastno pest brez posvetovanja z občani Teharj so povzročili oblikovanje opozicije, ki je dobila tudi narodni značaj in borbo proti vse večjemu nemškemu

vplivu v občini na vseh ravneh javnega življenja. Po vrnitvi na rodno Teharje je Josip Pečnak,⁵⁶ ki je že imel politične izkušnje kot celjski okrajni in občinski odbornik, združil teharske rodoljube, narodno zavedne kmete in postal največji nasprotnik liberalne nemške politike župana Kovača.⁵⁷ Skupaj z učiteljem Vrečerjem je preprečil, da se teharska šola ni spremenila v dvojezično in ni podlegla nemškemu vplivu. V svojih nastopih je večkrat opozarjal na nepravilnosti župana Kovača, kot načelnik vaškega premoženja Teharje je vodil tudi več pravnih zadev proti Kovaču in teharski občini, med drugim v pravdni zadevi teharske soseske proti občini glede Ledine kot prostora, ki si ga je teharska občina neupravičeno lastila. Pečnak je bil uspešen v pravnih zadevah proti Kovaču in je s tem preprečeval nadaljnjo nezakonito županovo politiko prisvajanja zemljišč.⁵⁸ Na župana

⁵⁴ SI_ZAC/0062 Občina Teharje, Protokol seje 23. 9. 1893.

⁵⁵ Orožen, Gmajne na področju srednje Savinje, str. 166.

⁵⁶ Jožef Pečnak (1816-1905) se je rodil 24. januarja 1816 očetu mlinarju Gregorju Pečnaku v Štorah. Bil je teharski gostilničar, narodnjak, podjetnik in pisec. Med drugim je napisal knjigo o teharski zgodovini. Ukvarjal se je tudi z gostinstvom, imel gostilno v Štorah, več gostiln v Celju, med drugim kavarno pri Pečnaku, kasneje kavarna Schneid, kjer so kasneje postavili Nemško hišo. 20 let je deloval na Reki, kjer je leta 1865 kupil kavarno Evropo (Dr. Štor: Josip Pečnak (Življenjepis). Ilustrovan narodni koledar, 1906, let. 18, str. 108-115).

⁵⁷ Teharski plemiči. Domovina, 26. 11. 1897, let. 7, št. 48, str. 1-3.

⁵⁸ SI_ZAC/0887 Osnovna šola Teharje, 2. fasc., Domožnanstvo Teharje.

⁴⁹ Od Voglajne. (Občinske volitve na Teharjih.). Slovenski gospodar, 20. 15. 4. 1886, št. 15, str. 116.

⁵⁰ SI_ZAC/0887 Osnovna šola Teharje, 2. fasc., Teharje domožnanstvo.

⁵¹ Orožen, Zgodovina Celja in okolice, II. del, str. 99, 192.

⁵² Valentin Kowatsch. Deutsche Wacht, 38, 5. 2. 1913, št. 11, str. 2.

⁵³ SI_ZAC/0062 Občina Teharje, Protokol seje 23. 7. 1893.

Kovača je letel tudi očitek, da se je finančno okoristil pri vožnji in prodaji kamenja pri gradnji novega teharskega pokopališča in mrtvašnice ter prodajal gradbeni material po višji ceni. Ob tem je zavrnil predlog teharskega župnika Jeretina in teharskih župljanov, da bi pokopališče gradili v lastni izvedbi, večinoma prostovoljno in z manjšimi stroški ter je za vsa gradbena dela razpisal javni razpis in jih oddal na javno dražbo. Kot izvajalec je bil izbran tudi sam župan in nekaj drugih občinskih odbornikov, ki so bili blizu njemu.⁵⁹

Teharski narodnjak, podjetnik, pisec in politik Josip Pečnak (ilustrovan narodni koledar, 1906, let. 18, str. 109)

Župan Kovač je s pomočjo občinskega odbora leta 1883 priredil veliko slavnost, ko je sam cesar Franc Jožef obiskal Celje in se je med drugim ustavil tudi na železniški postaji v Štorah. Slavja ob cesarjevem prihodu se je udeležil skupaj z županom sosednje občine Sveti Lovrenc (danes Kompole) Gajškom, ob tem pa je pozdravil razvitje poldrugo sto let stare belo-rdeče svilnate zastave in razobešene nemške tovarniške napise.⁶⁰

Slovensko usmerjeni Teharčani niso mogli verjeti in so imeli »za katastrofo«, da njihov župan ne zna pisati in brati; povrhu pa je zastopal še nemško stran, ki se je štela za napredno in bolj izobraženo stran. Nepismenega župana so šteli za sramotno dejanje, ki je županovl kar 15 let, in da županska funkcija zahteva pismenega uradnika. Po vrhu pa si kaj takšnega ne bi smela privoščiti takšna slavna in plemenita občina Teharje, kot je

bila.⁶¹ Kasneje se je Kovač naučil pisati, deloma tudi v nemščini. To je pograbil tudi slovenski časopis Domovina, ki se je norčeval, da so lahko Teharčani ponosni na svojega »nemškega« župana, ki sam sebe podpisuje Kowatz. To novico so pograbili ob njegovem nemškem zapisu v spričevalo dekli Uršuli Flis, kjer je najbolj izstopal njegov podpis Falentin Kowatz.⁶²

Narodni župan Jožef Rebov

Jožef Rebov (18. 2. 1856-1949) je bil posestnik iz Čreta in je bil izvoljen za teharskega župana na listi teharskih rodoljubov v združeni Narodni stranki. Županovl je dva mandata med letoma 1895 in 1901. Prvič je bil izvoljen za župana 9. aprila 1895 in drugič 4. aprila 1898. Volilno kampanjo s pomočjo dr. Štora in teharskega kaplana Čemažarja je usmeril v teharske rodoljube in kmečke posestnike, ki se prej niso udeleževali volitev in jih strnil v enotno slovensko stranko.⁶³ Vso volilno kampanjo je usmeril v odstavitev župana Kovača, češ da je zgradil vse nove občinske objekte in drugo infrastrukturo v svoji županski dobi s preveč stroški, na neprimernih zemljiščih, brez posvetovanja s samimi občani Teharji in da je bil nemško usmerjen odbor pod vodstvom Jelleka nekoristen in je deloval le v lastne interese. Najbolj so mu zamerili, ker je prestavil sejenski prostor na novo lokacijo in ni ostal na teharski Ledini ter dal zapreti nekatere pešpote od železarnice proti Teharjam pod vplivom štorovskega vodstva tovarne.⁶⁴ Središča njegovih političnih zborovanj so bila znane teharske gostilne, med drugim Cajhnova in Šušteršičeva.⁶⁵

Slovenski gospodar je župana Rebova označil župana z voljo, ki deluje v prid občine in njenih prebivalcev. Županova predvolilna obljuba je tudi bila, da bo končal dolgoletne pravde same občine in se zavzel za spravo med samo teharsko občino in vasjo Teharje, ki je terjala tudi veliko denarja.⁶⁶ Za svoje občinske svetovalce je izbral: Antona Štora, Jožefa Kresnika in Franca Štora. V drugem mandatu pa je postal svetovalec še gostilničar Ignacij Cajhen.⁶⁷ Na predlog Rebova so sprejeli tudi nove uradne ure občine, med drugim ob nedeljah zjutraj.⁶⁸

⁵⁹ Teharski plemiči. Domovina, 26.11. 1897, let. 7, št. 48, str. 1-3.

⁶⁰ Iz Teharja. (Cesar.). Slovenski gospodar, let. 14, št. 10, str. 76-77.

⁶¹ Teharje. Domovina, 5.3. 1895, let. 5, št. 7, str. 5.

⁶² Nemščina nekdanjega teharskega župana. Domovina, 23.11. 1908, št. 135, str. 2.

⁶³ Kako so Teharje postale slovenske? Slovenski gospodar, 18.4. 1895, št. 10, str. 135-136.

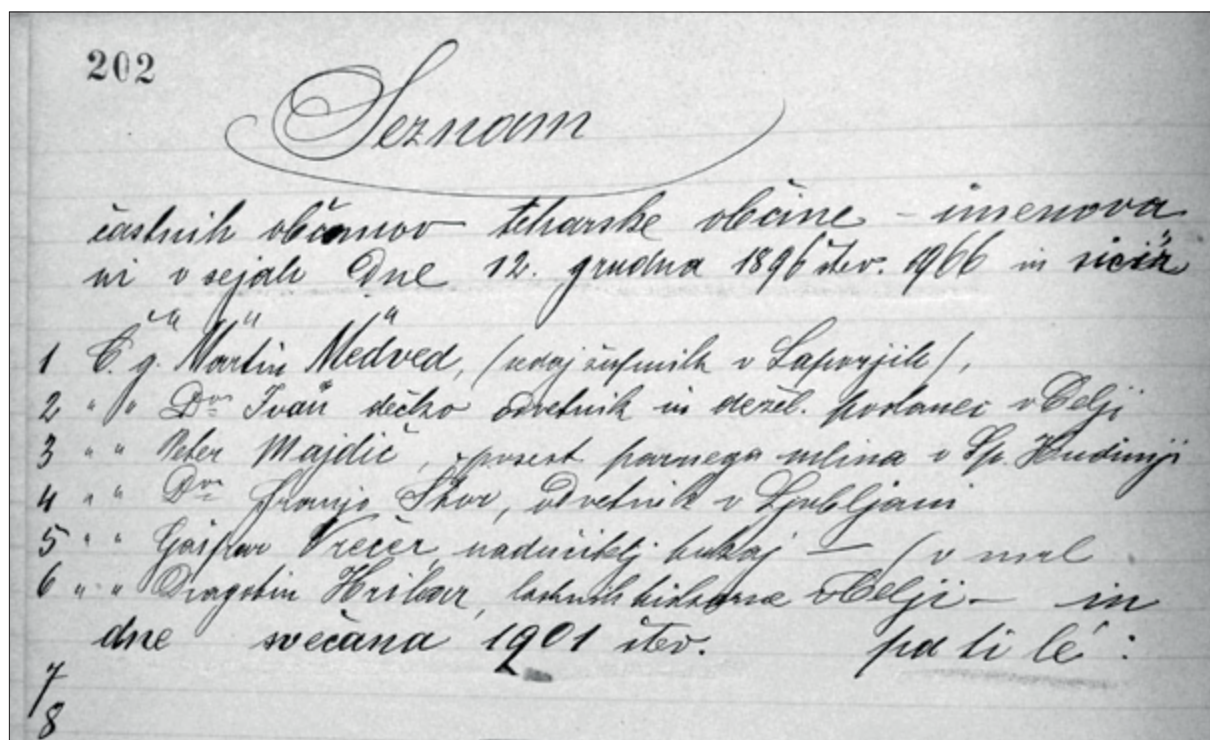
⁶⁴ Teharje. Domovina, 5, 5.3. 1895, št. 7, str. 5.

⁶⁵ Die Gemeindewahlen in Tüchern. Deutsche Wacht, 20, 31.3. 1895, št. 26, str. 3.

⁶⁶ S Teharji. Slovenski gospodar, 30, 27.8. 1896, št. 35, str. 300.

⁶⁷ Novi občinski odborniki teharske občine. Domovina, 5, 5.4. 1895, št. 10, str. 4.

⁶⁸ SI_ZAC/0062 Občina Teharje, Zapisnik seje občinskega odbora 3.8. 1895.

Seznam teharskih častnih občanov leta 1901
(Zgodovinski arhiv Celje, ZAC/062, Občina Teharje 1863-1949, Zapisnik seje februar 1901).

Župan je podal predlog, da se za vsako vas v občini voli tudi podžupan (rihter). Tako so bili na mesto podžupanov izvoljeni njegovi pristaši: za Bukovžlak so izvolili Martina Vizjaka, Osenco Franca Štora, Pečovje Sebastjana Kovača, Zvodno Franca Štora, Vrhe Martina Gajška, Čret Andreja Felovška, za Lipo Janeza Mravljaka, Slance Valentina Stojana, Teharje Franca Dimeca in Kresnike Martina Štanteta.⁶⁹ Zgodil se je tudi prestop občinskega odbornika Martina Koštomaja, imenovanega dolgi Tinč na nasprotno stran. Kandidiral je na slovenski listi in je imel velike »politične apetite«. Ker ni postal teharski župan, je prestopil na nemško stran in se z njimi politično povezal.⁷⁰

Župan Rebov se je odločil, da bo njegovo županovanje potekalo mirno in bo deloval spravno z vsemi stranmi. Tako je pospešil reševanje več pravnih zadev in drugih tožbenih postopkov, ki so se potekali na relaciji med samo občino in vaškimi

Teharski narodni župan Jožef Rebov (1856-1949). Župan med letoma 1895 in 1901 (Ilustrirani Slovenec, 7. 3. 1926, str. 6)

soseskami Teharje in Čret. V imenu občine se je pogodil v tožbenih postopkih z vasjo Teharje glede lastništva zemljišč in glede spravila lesa, ki je potekal brez dovoljenja za občinske zadeve. Občina je prav tako opustila tožbeni postopek, pripravljena je bila kriti sodne stroške iz lastne blagajne, glede spora z lastniki gozdov in travnikov v Čretu, če jih prepustijo občini.⁷¹ Lotil se je tudi uravnoteženja financ in ob splošnem pomankanju denarja je poiskal nove vire financiranja v uvedbi novih davščin. Tako so zvišali pristojbine za živinske sejme od glave živali,⁷² začeli so pobirati davek od kramarjev in drugih sejmov na Ledini in pobirati nove pristojbine od grobov. Vse utemeljitve so razlagali na povečanju stroškov vzdrževanja infrastrukture, velikih izdatkih za izgradnjo novega sejmišča in pokopališča, prav tako pa je morala občina kriti pristojbine za pokope ljudi, ki nimajo denarja.⁷³

⁶⁹ SI_ZAC/0062 Občina Teharje, Zapisnik seje občinskega odbora 8. 10. 1895.

⁷⁰ Iz Teharij. Slovenski gospodar, 30, 24. 12. 1896, št. 52, str. 327.

⁷¹ SI_ZAC/0062 Občina Teharje, Zapisnik seje občinskega odbora 30. 1. 1896.

⁷² SI_ZAC/0062 Občina Teharje, Zapisnik seje 9. 12. 1895.

⁷³ SI_ZAC/0062 Občina Teharje, Zapisnik seje 30. 1. in 25. 2. 1896.

Največji projekt in izdatek občine v času županovanja Rebova je predstavljala nova župna cerkev, celotna vrednost so ocenili na 10.000 gld. Sama občina ni želela sama kriti celotnih stroškov, saj se je po vrhu obnavljala tudi cerkev sv. Štefana. Zato so začeli iskali tudi druge vire financiranja in denarne možnosti.⁷⁴

Sprva je kazalo, da bo sodelovanje župana Rebova z nemškimi pristaši v občinskem odboru postalo zgledno in v »prijetnem vzdušju«. Kmalu pa so se razvile ostre polemike in nasprotovanja. Vzrok je bil v posvetovanju glede imenovanja častnih občanov Teharij. Tako je občinski odbor na predlog Rebova sprejel za častne občane same slovenske narodnjake in rodoljube. Imenovani so bili celjski politik, odvetnik in deželni poslanec Ivan Dečko; industrialec in lastnik parnega mлина na Spodnji Hudinji Peter Majdič; teharski rojak, odvetnik v Ljubljani dr. Franjo Štor; teharski nadučitelj Gašper Vrečar; bivši kaplan Martin Medved in politik ter urednik časnika Domovina v Celju Dragotin Hribar. Ta odločitev občinskega sveta in hud spor z nemško stranjo je povzročil odstop treh njenih odbornikov februarja 1897.⁷⁵ Častni teharski občani so bili tako imenovani in potrjeni v drugem Rebovem županskem mandatu februarja 1901.⁷⁶

Teharski narodnjaki so želeli okrepiti svoje delovanje in se zoperstaviti nemško usmerjeni teharski stranki, ki je imela močno finančno in politično podporo v štorovski tovarni, ki je zastopala liberalno smer.⁷⁷ Eden od pobudnikov in ustanovnih članov Katoliškega političnega društva na Teharjah je bil tudi župan Rebov, ki se je zavzemal za razvoj in okrepitev slovenske politične zavesti ter uveljavitev slovenskih pravic v javnem življenju napram nemški prevladi. Vrsto let je opravljal funkcijo načelnika in podpredsednika.⁷⁸ Na svojo politično stran je znal pritegniti tudi nekatere teharske Nemce, med drugim lastnika Bežigrada dr. Vinka Dolscheina.⁷⁹

Karel Gorišek

Karel Gorišek (19. 9. 1864 – 9. 6. 1926), teharski veleposestnik, je županoval 17 let, od leta 1901 pa do konca Habsburške monarhije, ko je z nastankom Kraljevine SHS nova jugoslovanska oblast razpustila občinski od-

bor in imenovala začasnega regenta Martina Stojana.⁸⁰ Prvič je bil izvoljen maja 1901, nato (kljub porazu 25. februarja 1905) na ponovljenih volitvah 21. julija 1906 in 15. septembra 1910. Med 1. svetovno vojno ni bilo občinskih volitev, zato je bil brez volitev imenovan za teharskega župana. Župan Gorišek je imel dobro zastavljeno in organizirano volilno kampanjo po vseh krajih teharske občine. Vodili so jo izkušeni in prekaljeni domači zaupniki, veljaki ter pristaši nemške strani, med drugim prejšnji nemški župan Valentin Kovač, graščak Kurt pl. Mayer, brat Janez Gorišek, zet Franc Špes in gostilničarji Lokošek, Tlaker, Muhl pri Lemažu.⁸¹

Gorišek je imel tudi dobro finančno zaledje in vso potrebno organizacijsko podporo nemškega vodstva železarne, ki je zagovarjala, da prinaša v Štore in na Teharje napredek, industrijski kapital in nova delovna mesta.⁸² Tako so županske volitve spremljale tudi agresivna in nasilna propaganda s številnimi nepravilnostmi z obeh strani, ki so jih zaznamovala številna obtoževanja, žaljivke in pretepi.⁸³ Za svojo župansko podporo si je znal pridobiti tudi nekaj slovenskih mož s pomočjo zvijač in podkupovanja, ki so v zadnjem trenutku pred ali po volitvah prestopili na nemško stran in ga politično podprli.⁸⁴ Utrditev političnega položaja v sami občini mu je pomagala tudi slabša in nepremišljena volilna kampanja slovenske strani in vse večji politični razkol med teharskimi klerikalci in liberalci, ki so bili prej enotno povezani v slovensko narodno stranko.⁸⁵

Pri županski funkciji se je Gorišek naslonil na občinske svetovalce: trgovca iz Štor Antona Peera, direktorja štorovske tovarne Josefa Pfeifferja⁸⁶ in kmečke posestnike Martina Vizjaka iz Teharij ter Cirila Rezarja iz Kresnik.⁸⁷ Uradoval je tudi s pomočjo občinskega tajnika, nemškutarja Pušnika, ki je Teharje zapustil leta 1905.⁸⁸ Največ težav pri svojem županovanju je imel v prvem mandatu, ko ni izpolnil številnih predvolilnih obljub, med drugim, da bo občinska uprava gospodarila modro, preudarno in varčno, vendar je občinsko vodstvo zabredlo v »rdeče številke« in so morali posledično

⁷⁴ SI_ZAC/0062 Občina Teharje, Zapisnik seje 8.5. 1896.

⁷⁵ SI_ZAC/0062 Občina Teharje, Zapisnik seje 23. 11. 1896 in 2. 2. 1897.

⁷⁶ SI_ZAC/0062 Občina Teharje, Zapisnik seje 20.2. 1901.

⁷⁷ Na Teharjih. (Za teharsko občinsko volitev.). Slovenski gospodar, 32, 17. 3. 1898, št. 11, str. 5.

⁷⁸ Ustanovni shod katoliško-političnega društva na Teharjih. Slovenski gospodar, 31, 18. 2. 1897, št. 7, str. 57.

⁷⁹ Pri občinskih volitvah na Teharjih. Domovina, 8, 8. 4. 1898, št. 14, str. 3.

⁸⁰ SI_ZAC/0887 Osnovna šola Teharje, fasc. 1, sig. 1, Šolska kronika.

⁸¹ Puščavnik izpod sv. Ane nad Teharji. Domovina, 15, 17. 3. 1905, št. 22, str. 4.

⁸² Die Gemeindwahl in Tüchern. Deutsche Wacht, 17. 9. 1910, 35, št. 75, str. 1.

⁸³ Zmaga v Teharjih. Domovina, 38, 28. 2. 1905, št. 48, str. 1.

⁸⁴ Teharske volitve. Slovenec, 29, 30. 5. 1901, št. 122, str. 3.

⁸⁵ Občinske volitve na Teharjih. Narodni dnevnik, 2, 15. 9. 1910, št. 209, str. 3-4.

⁸⁶ Josef Pfeiffer je kasneje postal ravnatelj Westnove tovarne (kasneje Emo) posode, kjer sta bila lastnika Avgust in Adolf Westen ml. (Cvrm, Občinske volitve v okoliški občini Celje, str. 135).

⁸⁷ Die Gemeindwahl in Tüchern. Deutsche Wacht, 30. 5. 1901, 26, št. 43, str. 1.

⁸⁸ Teharski tajnik. Slovenec, 33, 26. 9. 1905, št. 220, str. 3.

povišati občinske doklade. Prav tako niso izpeljali zastavljene gradnje nove župne cerkve. Po vseh razprtijah in neizpeljanih načrtih se je občinsko vodstvo z županom Goriškom na čelu odločilo odstopiti, kljub večini v občinskem odboru. Vrelišče pa je doseglo po zavrnitvi prošnje teharske občine okrajnemu glavarstvu v Celju, da bi se občinski računi predložili šele po izpeljanih novih volitvah. Poleg tega je občinsko vodstvo krivično sestavilo volilni imenik, ker so pripisali preveč volivcev.⁸⁹

Kljub odstopu in začasnemu porazu na občinskih volitvah leta 1905 je Karel Gorišek ostal na županskem stolčku še naprej, ker se je nemška stranka na izid volitev pritožila in dosegla, da so bile nične. Dosegli so razveljavitev občinskih volitev, ker naj bi se slovenska stranka posluževala nepravilnosti z volilnimi skrinjicami, pri sestavljanju imenika volivcev, po vrhu pa je bil še ročno raztrgan seznam volivcev nemške stranke.⁹⁰

Kljub številnim neizpolnjenim volilnim obljubam, političnim škandalom in vse večjemu prepadu med slovensko in nemško stranko se je priljubljenost župana Goriška še povečala in pod njegovim vodstvom je teharska občina postala trdno politično nemška. Slovenska stran ga je označevala, da je najhujši sovražnik Slovencev, ki za voljo zaslužka skupaj s prejšnjim županom Kovačem spreminja teharsko občino v nemško in Teharčane v novodobne sužnje štorovske tovarne.⁹¹ Župan Gorišek ni uradoval samo v nemščini, ampak je nemški jezik uporabljal tudi v javnosti in na raznih drugih slovesnostih. Tako je nemško nagovoril skupaj z mariborskim škofom Napotnikom udeležence svete birme pri cerkvi na Teharjah, čeprav je bila večina udeležencev slovensko govorečih.⁹² Za častne občane je razglasil Nemce, tako je na občinski seji 27. oktobra 1913 predlagal in razglasil s pomočjo občinskega sveta Leopolda Karla Erdmanna, zasebnika iz Eggenberga za častnega teharskega občana, ki pa sploh še ni bil v sami občini.⁹³ Za častnega občana je imenoval tudi bivšega direktorja železarne Karla Jelleka.⁹⁴ Odzval se

je vabilu za srečanje občinskih zastopnikov celjskega okraja, ki ga je pripravljala nemška stran. Ves sprejem je potekal v nemškem jeziku. Temu so slovenski narodnjaki nasprotovali, slovensko usmerjeni župani se niso odzvali vabilu. Tako je bil Gorišek eden redkih županov, ki se je udeležil srečanja pri okrajnem zastopniku dr. Schäftleinu.⁹⁵

Nemško usmerjeni teharski župan Karel Gorišek. Županoval od 1901-1918.

Gorišek je podpisal na občinski seji 27. 4. 1909 odlok, da kupi nekdanjo Pečnakovo vilo in pripadajoče posestvo. S tem se je občinsko vodstvo preselilo v nove prostore poleti leta 1909, stare prostore pa so odstopili teharski šoli, ker je že primanjkovalo ustreznih prostorov zaradi povečanja števila učencev, razširitve učnih programov z več učitelji in spremembe standardov same šole, ki je zahtevala tudi šolsko kuhinjo.⁹⁶ Gorišek je v svojih županskih mandatih dosegel, da je vrsta javnih občinskih odborov in krajevnih svetov dobila nemško usmerjeno vodstvo in večino v njih, med njimi v krajevem šolskem svetu, volilni komisiji in drugih. Rad je imel

pregled nad celotnim političnim dogajanjem v občini in sprejemanjem posameznih odločitev na vseh področjih. Zato je poleg županske funkcije opravljal še vrsto različnih nalog v posameznih krajevnih odborih. Opravljal je nadzorno funkcijo v šolskem svetu, se udeleževal sej in imel vpliv na sprejemanje odločitev na področju izobraževanja.⁹⁷ Med drugim je opravljal tudi funkcijo predsednika volilne komisije na občinskih volitvah leta 1905 in 1906.⁹⁸

Na občinskih sejah je večkrat poskušal umiriti napete politične strasti med nemško in slovensko stranjo, da bi kdaj delovali složno ali v skupnem interesu, ali rešili vsaj osnovne probleme, vendar mu ni uspevalo niti med nagovori občinskih odbornikom. Večkrat je katera od političnih strani predčasno zapustila sejo zaradi nestrinjanja in političnih obtoževanj.⁹⁹ S prevlado nemške stranke v občini je župan Gorišek nekoliko pomiril nemške zahteve za prenos občinskega središča iz Teharij v Štore in težnje Štorovčanov po odcepitvi od teharske občine. Štorovski Nemci so že pošiljali zahteve

⁸⁹ Nemška obstrukcija na Teharjih. *Domovina*, 14, 13. 12. 1904, št. 97, str. 582.

⁹⁰ Kampf in Tüchern. *Deutsche Wacht*, 5. 3. 1905, 30, št. 19, str. 1.

⁹¹ Deutschfreundlich. *Domovina*, 24. 2. 1905, št. 16, str. 1.

⁹² Iz Teharja pri Celju. *Slovenski narod*, 45, 4. 7. 1912, št. 150, str. 2.

⁹³ Ehrenbürger von Tüchern. *Deutsche Wacht*, 38, 31. 10. 1913, št. 88, str. 3.

⁹⁴ SI_ZAC/0887 Osnovna šola Teharje, 1. fasc., Šolska kronika.

⁹⁵ Župani celjskega okraja pri sodnji. *Domovina*, 14, 13. 12. 1904, št. 97, str. 582.

⁹⁶ SI_ZAC/0887 Osnovna šola Teharje, 2. fasc., Zapisnik krajevnega šolskega sveta Teharje.

⁹⁷ SI_ZAC/0887 Osnovna šola Teharje, 1. fasc., Šolska kronika.

⁹⁸ Zmaga v Teharjih. *Slovenski narod*, 38, 28. 2. 1905, št. 48, str. 1.

⁹⁹ Teharje. *Domovina*, 15, 24. 1. 1905, št. 7, str. 2.

na deželni odbor, da bi Štore dobilo svojo občino kot industrijsko središče nemškega kapitala. Do te zahteve ni prišlo.¹⁰⁰

Kljub umirjanju političnih strasti, pa ni popustil v zahtevah teharskih narodnjakov za dvojezični pečat, uradni slovenski občinski tabli in tudi uveljavitvi slovenskega uradovanja na občini. Čeprav je bila občina Teharje po številu prebivalcev večinsko slovenska, Nemci so leta 1906 predstavljali le 5,5 % vseh prebivalcev od 2.159, je občina Teharje uporabljala le nemški uradni pečat Gemeinde Tüchern.¹⁰¹ Župan Gorišek se je izkazal tudi kot dobrotnik revnih teharskih šolskih otrok. Ob sobotah so dobivali pri njem kosilo revni otroci iz Osence.¹⁰²

Županovanje Goriška so zaznamovali tudi zloraba položaja in osramotitev časti, med drugim tudi njegovih bližnjih in daljnih sorodnikov. Tako je bil njegov občinski tajnik Mihael F. obsojen na 8 mesecev težke ječe zaradi poneverbe uradnih listin in kraje denarja iz občinske blagajne. Tako si je na občinske stroške kril pristojbino za glasbeno licenco in stroške oskrbe v bolnišnici v skupni višini 800 kron, pri tem je navedel kot vzrok žalostno družinsko usodo in velik psihični pritisk družine na njega.¹⁰³ Pri celjskem sodišču sta bila 10. aprila obsojena zaradi soudeležbe pri tatvini na 24 ur zapor nekdanja občinska odbornika in županova sorodnika, brat Janez Gorišek in zet Franc Špes, ker sta kupila ukradeno blago od bivšega hlapca Nečaka pri Pečnaku.¹⁰⁴ Franc Špes je moral zapustiti tudi občinski svet, izgubil pa je tudi volilno pravico za tri leta, ker je bil obsojen na zapor zaradi postopka zoper tujo lastnino.¹⁰⁵

Sklep

Odprava fevdalizma v Habsburški monarhiji leta 1848 in avstrijske upravne reforme leta 1849 pomenijo konec teharske plemiške občine s svojimi svoboščinami, posebnimi pravicami in davčnimi privilegiji. Zadnji izvoljen teharski sodin ali šepa je bil Mihael Gorišek. Prvi izvoljen župan novonastale teharske občine je leta 1849 postal teharski posestnik Franc Ostrožnik, ki je bil na čelu srenjskega zastopa 10 let.

Čeprav je bilo večinsko prebivalstvo občine Teharj slovensko, Nemci so bili le tovarniški uradniki, trgovci

in nekaj graščakov, je nemška politična stranka imela veliko pristašev, tudi v občinski upravi in imela glavno besedo pri izgradnji občinskih projektov in porabi občinskega denarja. Po letu 1871 se je nemški vpliv tako na političnem in gospodarskem področju v občini začel krepiti predvsem z nemškim vodstvom štorovske železarne. Z nemško usmerjenim županom Valentinom Kovačem je bila občina trdno nemško zasidrana. V času župana Kovača je bilo izpeljanih največ gradbenih projektov, izgradnja novega pokopališča, sejmišč. Prelomno leto za slovensko stran na Teharjah pomeni leto 1895, ko slovenska stran ponovno zmagala na volitvah z Jožefom Rebovom. Tesen poraz slovenska stran doživi leta 1901, ko izgubi občinske volitve le za en glas. Po letu 1906 postane občina ponovno izrazito nemško usmerjena z županom Goriškom na čelu, ki županuje občini do konca 1. svetovne vojne. Najhujši poraz slovenska stran doživi leta 1910, ko nemška stran močno zmagala v vseh treh volilnih razredih, tudi v tradicionalnem drugem razredu, kjer je ponavadi prepričljivo zmagovala slovenska stran teharskih kmečkih volivcev. Ob tem se je pokazala tudi močna razklanost slovenske liberalne in klerikalne strani tudi na lokalnem nivoju.

Občinske volitve so bile pestre, saj jih je zaznamovala živahna volilna kampanja, agitacija, ki so jih spremljali prepiri, volilne prevare, ponarejanje in tudi pretepi. Zmago nemške strani so omogočale dobro organizirana, načrtana in pripravljena propaganda in občinska agitacija, ki je bila tudi dobro finančno podprta s strani nemških uradnikov štorovske železarne in celjskih Nemcev ter dobro organiziran prihod delavcev štorovske »fabrike« na volitve. V interesu celjskega občinskega vodstva je bilo tudi, da je bilo čim več okoliških celjskih občin nemško usmerjenih, kar so videli kot branik nemške celjske »trdnjave«. Slovenska stran je večkrat izgubila na volitvah tudi zaradi slabe udeležbe slovenskih volivcev in zaradi nezanimanja Teharčanov za volitve. Pogosto jim je bilo tudi vseeno, kdo je župan in kateri odborniki sedijo v občinskem svetu, kar so večkrat opozarjali tudi slovenski narodnjaki in slovenski teharski politični veljaki.

Vsi teharski župani med letoma 1849 in 1918 so bili kmečki posestniki, nekateri so zraven imeli še gostilno ali mlin. Ker so bili nevešči v finančnih poslih, drugih pravnih zadevah in gradbenih projektih, so se pogosto obračali po pomoč in nasvete tovarniškemu vodilnemu osebju in uradnikom štorovske železarne, ki pa so bili nemškega prepričanja, po vrhu pa niso znali niti slovensko. S tem je prišlo teharsko občinsko vodstvo pod nemški vpliv, kar je imelo posledično vpliv na pomembne občinske odločitve in gradnjo infrastrukture.

¹⁰⁰ V *Teharjih. Domoljub*, 19, 8. 2. 1906, št. 6, str. 90.

¹⁰¹ *Pozor! Teharčani! Domovina*, 16, 9. 7. 1906, št. 78, str. 2.

¹⁰² *SI_ZAC/0887 Osnovna šola Teharje, 1. fasc.*, Šolska kronika.

¹⁰³ *Ein unreblicher Gemeindegemeinsekretär. Deutsche Wacht*, 38, 1.10. 1913, št. 79, str. 6.

¹⁰⁴ *Teharski prvaki nemčurske družbe. Domovina*, 15, 2. 5. 1905, št. 34, str. 3.

¹⁰⁵ *Teharske volitve. Slovenec*, 33, 26. 9. 1905, št. 220, str. 3.

Viri in literatura

Arhivski viri

Zgodovinski arhiv Celje

SI_ZAC/0062 Občina Teharje (1863-1949), zapisniki občinskih sej.

SI_ZAC/ 0887 Osnovna šola Teharje (1842-1976), domoznanstvo Teharje in šolska kronika.

Časopisni viri

Deutsche Wacht, 1895, 1901, 1905, 1910, 1913

Domoljub, 1906

Domovina, 1892, 1895, 1897, 1898, 1904, 1905, 1906, 1908

Ilustrovan narodni koledar, 1906

Narodni dnevnik, 1910

Narodni list: glasilo Narodne stranke za Štajersko, 1910

Novice: Kmetijske in rokodelske novice, 1864, 1868

Slovenec, 1894, 1901, 1905

Slovenski gospodar, 1876, 1878, 1880, 1886, 1895, 1896, 1897, 1898

Slovenski narod, 1869, 1870, 1883, 1905, 1910, 1912, 1914

Literatura

Breznik, Josip: Dr. Josip Gruden, Slovenski župani v preteklosti. *Ljubljanski zvon*, 36, 1916, št. 2, str. 94-96.

Bukošek, Metka: Osnovna šola Teharje. *Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva*, 1933, let. 26, str. 148-155.

Cvirn, Janez: Občinske volitve v okoliški občini Celje 1910-1911. *Celjski zbornik*, 1992, str. 133-142.

Čuček, Filip: *Uspehi spodnještajerskih Slovencev v Taaffejevi dobi. Gospodarske, socialne, kulturne in politične razmere na Spodnjem Štajerskem v času Taaffejeve vlade (1879-1893)*. Celje: Zgodovinsko društvo Celje, 2008.

Goropevšek, Branko: *Štajerski Slovenci, kaj hočemo. Slovenska politika na Štajerskem v letih 1906 in 1914*. Celje: Zgodovinsko društvo Celje, 2005.

Gruden, Josip: *Slovenski župani v preteklosti*. Ljubljana: Leonova družba, 1916.

Gruden, Josip: Slovenski župani. Ponatis. *Teorija in praksa*, 33, 1996, št. 2, str. 302-307.

Hernja Masten, Marija in Majerič Kekec, Nataša: *Prvi med enakimi. Funkcija mestnega sodnika in župana skozi stoletja*. Ptuj: Zgodovinski arhiv Ptuj, 2006.

Hertiš, Iris: Rudarstvo in železarstvo v Štorah ter njun vpliv na razvoj kraja (od sredine 19. stoletja do leta 1945). V: *Štore- od agrarnega zaselka do*

industrijskega kraja. Štore: Izobraževalni center Železarne, 1995.

Juvan Gotovac, Vesna: Naloge župana. V: *Župan in občina, priročnik* (ur. Stane Vlaj). Ljubljana: Inštitut za lokalno samoupravo in Visoka upravna šola, 2000, str. 8-20.

Kregar, Tone: Upravni razvoj Celja v letih 1848-1918. *Iz zgodovine Celja 1848-1918, Odsevi preteklosti 2*. Celje: Muzej novejšje zgodovine, 1998.

Melik, Vasilij: *Volitve na Slovenskem 1861-1918*. Ljubljana: Slovenska matica, 1965.

Orožen, Ignac: *Celska kronika* (ur. Branko Goropevšek). Ljubljana: Osrednja knjižnica Celje, 1997.

Orožen, Janko: Gmajne na področju srednje Savinje in njenih pritokov. *Celjski zbornik*, 1957, str. 153-190.

Orožen, Janko: Zgodovinski pregled teritorijev in oblik samouprave v celjski pokrajini. *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 1968, št. 4, str. 106-116.

Orožen, Janko: Politični razvoj v Celju in celjski pokrajini 1848-1918. *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 1971, št. 2, str. 200-261.

Orožen, Janko: *Zgodovina Celja in okolice. I. del. Od začetka do leta 1848*. Celje: Cetis, 1971.

Oset, Željko: Teharska koseška skupnost skozi prizmo sodnega protokola koseškega sodišča v obdobju 1715 – 1718. *Kronika*, 2008, št. 56, str. 463-472.

Pečnak, Josef: *Local-Chronik der Edlinge von Tüchern*. Cilli, 1894.

Pečnak, Jožef: Krajevna kronika »Teharskih plemičev«. *Naš dom – zbirka pesmi, povesti in narodnega blaga, zanimivosti*, I. zvezek, 1897, str. 21-92.

Razvoj železarne Štore in njenih naslednic (ur. Gorazd Tratnik). Štore: Inexa, 2001.

Zakošek, Iris; Cvelfar, Bojan in drugi: *Štore: od agrarnega zaselka do industrijskega kraja*. Štore: Izobraževalni center Železarne, 1995.

Zdovc, Hedvika: *Sejmi na Celjskem v 19. in prvi polovici 20. stoletja*. Celje: Zgodovinski arhiv Celje, 2006.

Zusammenfassung

DES BÜRGERMEISTERS INTRIGEN, BESCHWERDEN UND FREUDEN

*Gemeindewahlen und die Tätigkeit der Bürgermeister
von Teharje/Tüchern vom Jahr 1849 bis zum Zerfall
Österreich-Ungarns*

Die Adelsgemeinde von Teharje/Tüchern war eines der letzten Überbleibsel der altslawischen niederen Verwaltungsordnung mit besonderen Rechten und geringeren Steuern. Sie hatte den Status eines Edelthums und konnte diesen durch das gesamte Mittelalter bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts bewahren. Für die Bewohner von Teharje/Tüchern bedeuteten das Ende des Feudalismus und die Verwaltungsreformen der österreichischen Herrscher, die unter anderem auch die Gemeinden betrafen, das Ende des Edelthums und der besonderen Rechte und Steuerprivilegien. Teharje/Tüchern wurde zu einer gewöhnlichen Landgemeinde der Steiermark. Mit dem Voranschreiten der Industrialisierung und der Entstehung der ersten Fabriken, darunter insbesondere das Eisenhüttenwerk Štore/Store, beginnt ein neues Kapitel in der Geschichte der Gemeinde. Nach dem Jahr 1875 fängt nämlich der Kampf auf politischem Gebiet an, vor allem bei Gemeinde- und Bürgermeisterwahlen zwischen der slowenischen und der deutschen politischen Richtung. Letztere wurde von der Leitung des Hüttenwerkes vertreten und brachte auch einen großen Teil der bäuerlichen Bevölkerung sowie insbesondere die Arbeiterschaft unter ihren Einfluss. Die Gemeindeführung wechselte zwischen der slowenischen und der deutschösterreichischen Seite; kennzeichnend waren knappe und angespannte Wahlen, wechselseitige Anschuldigungen und auch umstrittene Entscheidungen der Bürgermeister in Bezug auf die öffentliche, verkehrstechnische und sonstige Infrastruktur der Gemeinde.

Schlagwörter: Edelthum Teharje/Tüchern, österreichische Gemeindereform 1849, Bürgermeister von Teharje/Tüchern, 1849-1918.